

U potrazi za novim identitetom

Petrač, Kristina

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:213949>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-16**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ETNOLOGIJU I KULTURNU ANTROPOLOGIJU
Ak. god. 2018./2019.

Diplomski rad
U POTRAZI ZA NOVIM IDENTITETOM:
ČUNČANA ČIPKA U KRIŽEVCIMA

Studentica: Kristina Petrač

Mentorica: dr.sc. Tihana Petrović Leš, red. prof.

Zagreb, rujan 2019.

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad *U potrazi za novim identitetom: čunčana čipka u Križevcima* izradila potpuno samostalno uz stručno vodstvo mentorice dr.sc. Tihane Petrović Leš. Svi podaci navedeni u radu su istiniti i prikupljeni u skladu s etičkim standardom struke. Rad je pisan u duhu dobre akademske prakse koja izričito podržava nepovredivost autorskog prava te ispravno citiranje i referenciranje radova drugih autora.

Vlastoručni potpis studenta

Sadržaj

1. Uvod.....	3
2. Kako se Križevci predstavljaju.....	4
3. Temeljni elementi na kojima se bazira identitet grada	6
3.1. Križevačko veliko spravišće	6
3.2. Križevački statuti	7
4. Osvježavanje identiteta i novi smjerovi u suvremenoj turističkoj ponudi	9
5. Povijest i porijeklo čunčane čipke	11
6. Pojava čunčane čipke u Križevcima	14
7. Organizirano učenje čunčanja u Križevcima	15
8. Čunčana čipka u javnosti grada	17
9. (Re)kreiranje identiteta mjesta kroz tekstil i čipku: primjeri	22
10. Prihvaćenost čunčane čipke u Križevcima	24
11. Kako Županija prihvaća čunčanu čipku: analiza članaka o gostovanju u Krakowu	25
12. Kronološka analiza lokalnog portala križevci.info na temu čunčane čipke.....	26
13. Zaključak.....	30
Popis priloga	35
Popis literature	36
Popis internetskih izvora.....	38
Popis kazivača	40
Sažetak.....	41
Summary	42

1. Uvod

Tekstilno rukotvorstvo oduvijek je bilo zanimljivo etnologima jer se u njemu vrlo često mogu pronaći jasni tragovi prošlosti. Mnoge obitelji, samostani i škole u Hrvatskoj, sačuvana tkanja i nošnje u škrinjama i ormarima prezentiraju i za javnost. Takve zbirke postaju doprinos kulturnoj ponudi mjesta i podizanju svijesti o baštini i kulturnom nasljeđu. Poseban naglasak zadnjih dvadesetak godina je na čipkarstvu. Poznato je da u Hrvatskoj imamo nekoliko čipkarskih sjedišta, među kojima se ističu Lepoglava, Pag i Hvar, a zatim kao novija i manja poznata, Primošten, Sv. Marija, Trg kod Ozlja i Sikirevci. Od 2016. godine navedenim čipkarskim lokalitetima priključuje se i grad Križevci. Posebnost čipke iz Križevaca nalazimo u njezinoj recentnoj pojavi u tom gradu, ali i iznimnoj popularnosti među građanima, točnije građankama. U Križevcima se 2009. godine pojavila čunčana čipka koju je počela izrađivati učiteljica Emina Baričević. Čunčana čipka je predstavljena na Međunarodnom festivalu čipke u Lepoglavi 2014. godine, a ubrzo nakon toga, još iste godine, organizirani su prvi besplatni tečajevi čunčanja. Samo dvije godine kasnije čunčana čipka je proglašena službenim suvenikom grada. Cilj ovog istraživanja jest istražiti pojavu čunčane čipke u Križevcima, te njezinu ulogu u oblikovanju identiteta grada.

O ovoj gotovo nepoznatoj čipkarskoj tehnici, izvore sam, uglavnom, pronašla na internetskim stranicama. Najkorisnije su se pokazale stranice koje se bave istraživanjima vezanima uz tekstil, kao što je *Textile research centre- TRC Needles* (preuzeto s <https://trc-leiden.nl/trc-needles/techniques/knotting-and-netting/tatting>), te privatna blog stranica na talijanskom jeziku, koja se bavi različitim tehnikama ručnog rada, pod naslovom *Gli intrecci di Ivan¹* (preuzeto s <https://glintrreccidivan.com/2015/02/17/il-chiacchierino-storia-di-un-pizzoda-lavorare-in-leggerezza/>). Koristila sam i nekoliko kataloga lepoglavskih i sikirevačkih izložbi čipke, pri čemu sam najviše informacija o čunčanoj čipki pronašla u članku Ivančice Cipurić, objavljenom u katalogu *2. Izložba čipke-Sikirevci*, 2018. godine. Za teorijsko oblikovanje rada pomogli su mi *O polisistemske teoriji, folklorizmu i suvremenim pristupima istraživanju tekstila* Vjere Bonifačić (1997.), *Baština d.o.o., vuna i nove tradicije: tekstilno rukotvorstvo u Hrvatskoj danas* Tanje Bukovčan Žufike (2004.), *Izmišljanje tradicije* Erica Hobsbawma (2006.), te knjiga *Grad kakav bi trebao biti*, autorica Petre Kelemen i Nevene

¹ (tal.) *Gli intrecci di Ivan-* (hrv.) *Ivanova preplitanja*; prijevod autorice.

Škrbić Alempijević (2012.). Za potrebe istraživanja provela sam razgovore s dvjema važnim osobama za izradu i prezentaciju čunčane čipke, te slučajno odabranim stanovnicima grada, kako bi dobila njihove stavove o ovom fenomenu. Prva kazivačica mi je bila Emina Baričević, koja je „odigrala glavnu ulogu“ u svrstavanju Križevaca na čipkarsku kartu Hrvatske, a drugi intervju sam provela s direktoricom Turističke zajednice grada Križevaca, Olinkom Gjigaš, koja je uvelike doprinijela proglašavanju čunčane čipke suvenirom. Moja pozicija istraživačice je prvenstveno ona „osobe iznutra“. Kao netko tko je odrastao u Križevcima, živio tamo više od dvadeset godina, i sama sam svjedok čimbenika na temelju kojih se grad promicao u tom periodu. Također, pozicija „insajdera“ je olakšala prikupljanje informacija kroz razgovore sa sugrađanima jer ljudi lakše pristaju biti kazivači nekome koga poznaju. Tema istraživanja je takva da pruža zanemariv broj situacija za klasično promatranje sa sudjelovanjem i upravo je to razlog zbog kojeg sam se oslonila na analizu internetskih sadržaja. Kako bi prikazala na koji način se čunčana čipka predstavlja u Križevcima, koristila sam službene stranice Turističke zajednice grada Križevaca i stranice Grada Križevaca te analizirala članke na temu čunčane čipke, objavljene na lokalnom portalu križevci.info.

Rad započinem pregledom dominantnih markera koji oblikuju identitet grada Križevaca zadnjih 50-ak godina, a svi su koncentrirani u godišnjoj manifestaciji Križevačko veliko spravišće. Potom slijedi pregled novih smjerova u turističkoj ponudi grada, te pokušaji za osvježavanjem identiteta, na što se nastavlja čunčana čipka. Nakon kratke povijesti čunčane čipke i njezine pojave u Križevcima, istražiti ću na koji način sudjeluje u javnom životu grada. Navest ću i nekoliko primjera uspješnog oživljavanja i rekreiranja identiteta mjesta, a rad ću završiti analizom internetskih članaka, pri čemu ću se bazirati na nezavisnom križevačkom portalu, križevci.info. U zaključku ću iznijeti rezultate istraživanja i dati neke smjernice koje bi mogle pomoći čunčanoj čipki u smislu registracije i zaštite.

2. Kako se Križevci predstavljaju

Križevci su mali grad u Sjevernoj Hrvatskoj, 60-ak km udaljen od Zagreba. Ovaj gradić od oko 11 000 stanovnika ima veoma bogatu povijest, a od 1252. godine ima i status slobodnog kraljevskog grada. Smatra se da je grad dobio ime zbog svojeg položaja, jer je smješten na „križanju“ povijesno bitnih cesta. No drugi izvori navode kako je ime nastalo spajanjem

Gornjeg i Donjeg Križevca 1752. godine. Grad je bio veliko političko središte Sjeverne Hrvatske, a u njemu su stanovali i odsjedali kraljevi i banovi, te su se održavali sabori, od kojih je najpoznatiji Krvavi sabor križevački na kojem je 1397. godine ubijen hrvatski ban Stjepan Lacković. Mnoga poznata imena se povezuju s Križevcima, među kojima književnici (Antun Nemčić, Franjo Marković), izumitelji (Marcel Kiepac), znanstvenici (Ljudevit Vukotinović), operni pjevači (Sidonija Erdödy Rubido), svećenici i sveci (Sv. Marko Križevčanin, dr. Stjepan Kranjčić), a svoj identitet Križevci su do sada gradili na odabranim povijesnim činjenicama i legendama (tz-krizevci.hr). Pokušala sam utvrditi koji su to faktori na temelju kojih se kreira kulturno-turistički identitet grada, a prva postaja mi je bila službena stranica Turističke zajednice grada Križevaca, jer kao institucija ima zadaću promovirati turističku ponudu grada, koja se velikim dijelom temelji na kulturi, povijesti i običajima određenog kraja, u ovom slučaju Kalničkog Prigorja (ibid.).

Internetska stranica www.tz-krizevci.hr pokazala se kao najbogatiji izvor informacija o tome što sve Križevci mogu ponuditi svojim posjetiteljima. Na početnoj stranici razvrstane su četiri kategorije, od kojih svaka ima po tri istaknuta podnaslova. Kategorija „o gradu“ naglašava križevačku djevojačku stražu², okolicu grada prepunu parkova, jezera, tradicionalnih klijeti i vinograda, te generalnu povijest grada. Pod pojmom „kulturna baština“ istaknuto je osam crkvenih tornjeva³, križevački statuti, te muzeji i etno zbirke. Turistička ponuda kao i svaka druga uključuje aktivni odmor, gastro i eno ponudu, te noćni život, a pod kategorijom manifestacije istaknuti su Dan grada, Dan sv. Marka Križevčanina, i Križevačko veliko spravišće. Nadalje, u razgovoru s direktoricom Turističke zajednice grada, Olinkom Gjigaš, dobila sam potvrdu da su Štatuti i Sveti Marko Križevčanin osnova na kojoj se grad trenutno promovira, a uz bogatu povijest i kulturu, Gjigaš je istaknula i školstvo. Naime, grad je bio istaknuti prosvjetni i školski centar već od 17. stoljeća kad su pavlini osnovali prvu gimnaziju, a u Križevcima je otvorena i jedna od prvih čitaonica u Hrvatskoj i to davne 1839. godine. Osim toga, u gradu već gotovo dva stoljeća djeluje i Glazbena škola Alberta Štrige, koja i dan danas slovi za jednu od najboljih i najuspješnijih glazbenih škola u Hrvatskoj i regiji (Kulturna

² «Jedina ženska povijesna postrojba na svijetu koja vuče korijene iz srpnja 1848. godine, kad je bana Josipa Jelačića na proputovanju kroz Križevce čuvala straža djevojaka, domorodnih Križevčanki koje su se postavile na ulazu u biskupski dvor» (Križevačka djevojačka straža. tz-krizevci.hr)

³ «U mnoštvu spomenika kulture, Križevci se ponose na vizuru svojih osam crkvenih tornjeva raspoređenih na prilazima gradu, tvoreći oko grada križ» (Grad 8 crkvenih tornjeva. tz-krizevci.hr).

baština. visitkrizevci.com). I dok se ovdje radi o dokazanim povijesnim činjenicama, velik broj građana nije upoznat s poviješću vlastitog grada. Zbog toga ću se okrenuti onome što kao osoba *iznutra* smatram vidljivim faktorima identiteta, tj. usmjeriti se prema onim elementima koji su najzastupljeniji u javnosti grada.

3. Temeljni elementi na kojima se bazira identitet grada

Počevši studirati etnologiju i kulturnu antropologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, javio se sve veći interes za vlastiti rodni kraj, te sam, što kroz izrade seminara, što iz privatnih razloga počela istraživati o gradu, razgovarati sa sugrađanima o temama koje su mi bile zanimljive, a tiču se povijesti grada. Osobno iskustvo „insajdera“ u kombinaciji s pretragom službenih stranica grada i turističke zajednice, suzilo je elemente na kojima grad temelji svoj identitet, na najbitnije, odnosno na najpoznatije, a svi su, kao što sam ranije spomenula, sažeti u Križevačkom velikom Spravišću.

3.1. Križevačko veliko spravišće

Križevačko veliko spravišće je najveća i najvažnija manifestacija u godini. Svakog lipnja na odabrani vikend (petak, subota i nedjelja), grad preplave posjetitelji iz okolice i iz regije, centar grada se zatvori za promet, ulice preplave štandovi sa raznim rukotvorinama, igrčkama, hranom, a na središnjoj pozornici svaku večer nastupaju pjevači zabavne glazbe. No, temelj ove pučke svečanosti je predstava na otvorenom, organizirana u tri čina, svaki dan po jedan čin, a nastala je iz legende o neslaganju križevačkih purgera i kalničkih šljivara. Legenda prati dolazak kralja Bele IV na ove prostore, a o toj temi je pisala etnologinja Nikolina Matočec 2013. godine. Ovdje ukratko prenosim tekst o legendi:

„Iako povijesni izvori svjedoče da je kralj Bela IV pobjegao na jadransku obalu, postoji legenda da se pred najezdom Tatara sklonio na Stari grad Kalnik, koji se spominje još od 13. stoljeća. Kako zbog čvrstih kalničkih zidina i nedostatka oružja nisu mogli doprijeti do kralja i kalničkih seljaka koji su ga skrivali, Tatari su se dosjetili da bi ih mogli gladu natjerati da se predaju. Dugo su opsjedali grad, a seljaci zajedno s kraljem postajali su sve gladniji. Kako su uz Kalnik rasle šljive, naposljetku su seljaci šljivama počeli hraniti kralja. Tatari su izgubili strpljenje i povukli se, a Kalnik je ostao neosvojen. Kalničane od tada prati podrugljivi naziv šljivari budući

da su zahvaljujući šljivama obranili grad, spasili kralja te od njega u znak zahvalnosti dobili plemenitaške titule. Na to su stari križevački purgeri bili izrazito ljubomorni pa su kalničke seljake podrugljivo nazivali plemenitim kalničkim šljivarima“ (Matočec 2013:41).

Matočec je uočila kako ova legenda podsjeća na Radićev model dviju različitih kultura, odnosno kulture seljaka i gospode, no smatram da se u ovoj legendi može pronaći početak identificiranja grada, jer sam proces identifikacije započinje kroz odnos prema drugome i kroz naglašavanje naših različitosti.

Legenda o tome kako su kalnički šljivari spasili kralja od Tatara služi kao uvod u Spravišće. Naime, prvi dan manifestacije, prije predstave, posjetitelji imaju priliku pogledati kratkometražni igrani film o ovoj legendi. Točnije, bitno je upoznati goste sa zavodom između šljivara i purgera jer predstava prati ljubavnu priču mladića s Kalnika i gradske djevojke koji se odluče vjenčati. Budući da se njihove obitelji ne podnose zbog višestoljetne zavade, da bi se mogli vjenčati najprije moraju pomiriti svoje obitelji. Tu se uključuju *varoški sudec* i mnogi drugi kako bi pomirba i vjenčanje prošli u najboljem redu. *Varoški sudec* je lik u predstavi koji je zadužen za red i mir na slavlju, a ujedno je i festivalski lik kojemu gradonačelnik predaje ključeve grada na ta tri dana, postupak koji je uobičajen u pokladnim običajima i karnevalima. Ostali likovi koji se pojavljuju uz njega su *vunbacitelj*, koji ima ulogu zaštitara, *stoloravnatelj* koji ima glavnu riječ za stolom, nešto kao glavni animator društva, *fiškuš* i *oberfiškuš* koji se brinu da čaša nije nikome prazna, i mnogi drugi. Svi ovi likovi su zapravo uloge po Križevačkim štatutima, koji su sljedeći bitan faktor na kojemu se dugo godina gradi identitet grada.

3.2. Križevački štatuti

Riječ štatut, izvedena je iz latinske riječi *statutum* što znači zakon, poslovnik, pravilnik, a križevački štatuti su, prema stranicama turističke zajednice, «najstarija pisana pravila lijepog ponašanja za stolom», a usko su vezani za vinsku i vinogradarsku kulturu (Križevački štatuti. tz-krizevci.hr). Prije nekoliko godina radila sam istraživanje o križevačkim štatutima kroz prizmu društvenog sjećanja, te sam još tada zaključila kako su se križevački štatuti do sada najviše isticali kao temelj identiteta grada. Ne samo zbog toga što je Spravišće temeljeno na njima, već zato što se grad godinama reklamira parolom „grad štatuta“, a ispred zgrade Općine

u Križevcima su postavljene velike posude za cvijeće u obliku *bilikuma*⁴, koje izgledaju kao tri spojena vrča, iz kojih se po statutima pilo piće dobrodošlice. Kao osoba iznutra, sjećam se od malena da bih na Radiju Križevci vrlo često čula tu sintagmu „grad statuta“, ali nikada nisam znala što je to i zašto se to ističe. U tadašnjem istraživanju došla sam do zaključka da su svi čuli za statute, svi ih prisvajaju kao „naše“ statute, ali ipak gotovo polovica ispitanih Križevčana nije znala objasniti što je to. Iako nikada nisu ulazili u tu temu i nisu točno znali što su statuti, toliko puta su čuli za njih kroz manifestacije, na radiju, u medijima, da su se počeli identificirati s njima.

S druge strane postoji velika skupina ljudi koja održava razne događaje po statutima i na taj način ih čuva od zaborava. Prvi primjer gdje se statuti uprizoruju je već spomenuta predstava koja je temelj Spravišća, a koju izvode glumci amateri, ali statuti imaju svoju primjenu i pri slavlju dana Sv. Vinka i Sv. Martina, dva blagdana koja su povezana s kulturom vinarstva i vinogradarstva, no i na mnogim drugim događajima kao što je Dan grada ili na Obrtničkom i gospodarskom sajmu koji se svake godine održava u Križevcima. Križevački novinar Ottone Novosel, 2007. godine je bio autor scenarija i umjetnički direktor Križevačkog velikog Spravišća, te je u lokalnom povijesnom časopisu *Cris* tada pisao kako se nastoji tijekom cijele godine promicati «križevačku kulturu, povijest, pučke i tradicijske vrijednosti kroz evokaciju događaja i ličnosti koje su stvarale križevačku i hrvatsku povijest», a da se kroz te scenske prikaze ističu upravo «Križevački statuti kao jedinstvena pravila ponašanja, druženja i zabave u veselim društvima» (Novosel 2007:222-223). Iste godine Novosel piše da su pokrenuli inicijativu za «pokretanje postupka za očuvanje Križevačkih statuta kao pučke tradicijske kulture od nacionalnog značaja», no tek u kolovozu 2019. godine statuti su dobili preventivnu zaštitu i kao takvi su upisani u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske (ibid. 223-224).

Dosad je već više puta bilo istaknuto kako grad Križevci ima bogatu povijest i kulturu, no i nakon mnogih pokušaja da se upriliče i neki drugi događaji, kao što je dolazak Marije Terezije i ujedinjenje Gornjeg i Donjeg Križevca 1752. godine, ili već spomenuti Krvavi sabor križevački, ipak, elementi na kojima se i danas temelje slavlja i događaji ostaju Križevački

⁴ bilikum- (od njem. *willkommen*: dobro došao), zemljani vrč ili staklena, srebrena, odnosno porculanska čaša (kupa, pehar) iz koje je gost, došavši prvi put u domaćinovu kuću, ispijao dobrodošlicu uz poseban obred. Katkada je sastavljen od triju međusobno spojenih vrčića (tzv. Čeh, Leh i Meh). Običaj takva simboličnog izražavanja dobrodošlice udomaćen je u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, preuzet vjerojatno iz Njemačke u doba baroka (bilikum. www.enciklopedija.hr).

štatuti i legenda o šljivarima i prugerima. Etnologinje Škrbić Alempijević i Rubić koje su se bavile tvorbom tradicije i identiteta bačkih Hrvata Bunjevaca pišu o tome kako elementi koji će biti izabrani iz ukupnosti povijesnih događaja, osoba i pojava, a koji zanemareni, «nije uvijek pitanje vjerodostojnosti i utvrđivanja povijesnih činjenica, već je način na koji se ti elementi aktualiziraju i prezentiraju izrazito ovisan o aktualnom trenutku» (Škrbić Alempijević, Rubić 2014:497). Naime, stvaranje identiteta grada na štatutima i Spravišću, odnosno na toj višestoljetnoj zavadi između križevačkih purgera i kalničkih šljivara, počelo je 1968. godine, u razdoblju kada nastaju i ostale, danas veoma poznate, manifestacije, počevši od 1966. godine s *Međunarodnom smotrom folklor*a, uslijedile su *Vinkovačke jeseni* i *Festival Kajkavske popevke*, a godinu dana kasnije *Dakovački vezovi* i *Festival dalmatinskih klapa Omiš*. (Matočec 2013:43). U mnoštvu novih festivala trebalo je izabrati nešto autentično iz vlastite povijesti i na taj način se pozicionirati kao turističko kulturno-povijesno mjesto, ali i definirati vlastiti aktualni identitet, temeljen na razlikovnosti spram drugih u suvremenom trenutku (Škrbić Alempijević, Rubić 2014:498). Ključna riječ ovdje je „suvremeni trenutak“. Kako vrijeme prolazi javlja se sve više novih festivala koji su svaki po sebi jedinstveni, i koji na različite načine privlače pažnju. U tom mnoštvu treba opstati proširenjem ponude ili uvođenjem novih elemenata, ali i dalje zadržati vlastiti identitet koji se razlikuje od drugih.

U periodu između 2015. do 2018. godine, u kojem sam istraživala štatute na svim službenim stranicama Grada i turističke zajednice ponosno su se isticali štatuti. Tako na primjer, na početnoj stranici grada stajala je sintagma „grad štatuta“, koja se sve rjeđe može čuti ili pročitati. Time ne želim reći da se štatuti napuštaju, oni su i dalje temeljni dio križevačke povijesti na kojoj se grad prezentira, ali evidentno je da su se počeli koristiti i neki novi elementi koji pomažu u promociji grada.

4. Osvježavanje identiteta i novi smjerovi u suvremenoj turističkoj ponudi

Križevci broje mnogo slavni osoba kroz svoju povijest, bilo da se radi o rođenim Križevčanima ili počasnim građanima koji su na razne načine ostavili svoj trag u ovom malom gradu. Grad je odlučio zaroniti u vlastitu povijest i proširiti kulturno-turističku ponudu, te je u travnju 2019. godine u središtu grada osvanuo veliki mural koji prikazuje pet bitnih osoba iz

križevačke povijesti, a to su glumica Nina Vavra, slikar Marijan Detoni, izumitelj Marcel pl. Kiepack, prvi hrvatski pilot Dragutin Novak⁵, te posljednja suđena vještica u Hrvatskoj Magda Logomer Herucina. Sada Križevci imaju nešto vizualno, zanimljivo i autentično što će privlačiti poglede i poticati rasprave.

Uz vizualni identitet grad se širi u smislu aktivnog turizma, ponajprije biciklizma. Od direktorice Turističke zajednice Gjigaš, saznajem da grad ide u smjeru razvijanja cikloturizma. Zadnjih nekoliko godina se grade biciklističke staze, a od ljeta 2019. u Križevcima se mogu iznajmiti bicikli. Također, radi se i na pripremi novih karti i označavanju novih staza, a od jeseni će se održavati i tečajevi za cikloturističke vodiče (O.G. 26.8.2019). Gjigaš ističe kako «Križevci jesu i grad povijesti, kulture i štatuta, Sv. Marka Križevčanina», a novosti u turističkoj ponudi kroz zadnjih nekoliko godina su vinske staze, pješačke i biciklističke staze, a radi se i na promociji lokalnih proizvođača, među kojima je istaknula čokoladu⁶ i križevačko pivo (ibid.).

Nadalje, novosti se nalaze i na internetskim stranicama Grada. Pretraživanjem istih stranica grada, kao i prije par godina, nailazim na osvježene stranice novim dizajnom ali i tekstem. Ranije spomenuta sintagma „grad štatuta“ više nema svoje mjesto na stranici grada, a iz priloženog se vidi da se grad se počeo profilirati kroz snažni socijalni karakter. Na početnoj stranici grada nalazi se ikonica „Grad Križevci- prijatelj djece“, a klikom na nju otvaraju se naslovi članaka o tome što grad radi za djecu i za školstvo, o radionicama, projektima i edukacijama za djecu. Vrlo su česti i članci koji prate projekt «Uključivanje starijeg stanovništva u kulturni život križevačkog kraja», koji se sastoji od mnoštva radionica koje omogućavanju građanima treće životne dobi druženje i stjecanje novih znanja i vještina. Taj projekt je, između ostalog, bio odskočna daska za jedan novi motiv koji se u zadnje vrijeme veže uz grad Križevce, a riječ je o čunčanoj čipki, o kojoj će biti riječi kasnije.

Smatram da ovo istraživanje ne bi bilo potpuno da se ne osvrnem na službene suvenire koje grad nudi turistima, jer u pravilu oni sadrže motive na temelju kojih se grad prezentira. U

⁵ Dragutin Novak- počasni građanin, rodom iz Zagreba. Velik dio života je proveo u Križevcima, a tu se i oženio. 1927. godine u Križevcima osnovao prvo auto-prijevozno poduzeće i taksi službu (Ličnosti: Dragutin Novak. krizevci.eu).

⁶⁶ Hedona d.o.o. – socijalno poduzeće koje je osnovala Udruga invalida Križevci, u sklopu projekta „Chocolateria Cris“ – križevačka čokolaterija (Čokolaterija Hedona).

turističkoj zajednici grada Križevaca mogu se pronaći slike, magneti, šalice, pepeljare, razne ukrasne zdjele, privjesci, te rakije i likeri u ukrasnim bočicama, s križevačkim motivima od kojih su najzastupljeniji križevačke crkve, Sveti Marko Križevčanin, i grb grada Križevaca, te odmah nakon njega predmeti s umjetničkom siluetom zgrada na horizontu s natpisom „Križevci“, na kojem je istaknuto osam crkvenih tornjeva. Slijedi mali broj suvenira povezanih s križevačkim statutima kao što je knjiga *Hižni protokol po Križevačkim statutima* i bilikum, te, od 2016. godine, u ponudi je nekoliko primjeraka već spomenute čunčane čipke u papirnatim mapama.

Izrada čunčane čipke u Križevcima je počela prije nekoliko godina, i u vrlo kratkom vremenu dosegla neočekivane razmjere, budući da se nakon samo dvije godine nakon organiziranog podučavanja našla na polici sa suvenirima grada. O kakvoj čipki se radi i zbog čega je stekla takvu popularnost, istražiti ću u nastavku.

5. Povijest i porijeklo čunčane čipke

Čunčana čipka ili čipka na čunak, dobila je ime zbog načina izrade. Za razliku od ostalih, nama poznatih čipaka, ova čipka se ne izrađuje iglom, kukičastom iglom ili batićima, već pomoću dvaju čunaka na koje se namota konac, te se međusobnim preplitanjem izrađuju čvorići (slika 1). S jednog čunka ide nit koja je osnova, a pomoću niti s drugog čunka se preko prve vežu čvorići, od kojih nastaju krugovi i lančići, te zubići na kojima se čipka onda spaja. Upravo zbog toga, čipka se još naziva i *uzlana čipka* (E.B. 22.7. 2019.) ili *čipka čvora* (Cipurić 2018). Motivi koji prevladavaju uglavnom su «simetrični geometrijski oblici: krugovi, trokuti, lukovi i različiti pravilni mnogokuti, ali što se tiče novije izrade pojavljuju se i motivi iz prirode: cvijet, list, djetelina, leptir, ptica» (Baričević 2015:32). Mogućnosti su nebrojene, budući da se manji uzorci mogu spojiti, te na taj način stvoriti sasvim novi motiv (slika 2). Ovisno o sposobnostima i kreativnosti čipkarice, mogu se izraditi razni oblici, i upravo zbog toga je čunčana čipka odličan izbor za izradu nakita, što joj je danas i najčešća funkcija.

Kod nas malo poznata, ova čipka navodno ima dugu povijest, ali ne postoje točni dokazi o njezinom nastanku. Smatra se da je čunčana čipka porijeklom iz Irske, te da je nastala na brodovima, budući da izrada čipke s pomoću dvaju čunaka podsjeća na izradu ribarskih

mreža. Navodno su mornari izrađivali različite ukrase od mreže, koje bi po povratku darivali svojim ženama i djevojkama (E.B. 22.7.2019.). Drugačija priča o nastanku čipke ipak zvuči nešto uvjerljivije. Naime, smatra se da je čunčana čipka proizašla iz *knottinga* koji datira još iz 14. stoljeća, a izrađivao se na području južnog i istočnog Mediterana (Cipurić 2018.) Pojam *knotting* obuhvaća čipke koje nastaju vezanjem čvorova, a prvenstveno su se koristile za obrub na tkanini. Iz toga se razvio poznati *macramé*, čiji se čvorići izrađuju prstima, te *tatting* koji se izrađuje pomoću čunaka, odnosno ono što mi nazivamo čunčana čipka (Knotted lace. <https://trc-leiden.nl/trc-needles/techniques/lace-making/knotted-lace>). Riječ *tatting*, u engleskom jeziku je nastala od riječi *tatters*, koja označava nešto što je u lošem stanju, lomljivo, raspadljivo, zato što se htjela naglasiti delikatnost te čipke, dok se u njemačkom jeziku naziva *Schiffchenarbeit*, što doslovno znači da se izrađuje malim brodicima, budući da čunci izgledaju kao mali čamci. S druge strane u francuskom jeziku se naziva *frivolité*, što znači lakomislenost, jer se čunčanje smatralo opuštajućom aktivnošću, a često se izrađivala u društvu, isto kao i u talijanskom gdje se naziva *chiaccherino*, od riječi *chiaccherare* (čavrljati), dakle, u društvu uz razgovor (Tatting. trc-leiden.nl/trc-needles/techniques/knotting-and-netting/tatting).

Slika 1 Drveni čunci na čunčanoj čipki (Old Wooden Tatting Shuttles on Tatted Lace). Objavljeno: 1.5.2014. Lds lacemaker: The art and story behind LDS lacemaking. (preuzeto 16.9.2019.).

Slika 2 Slika napravljena čunčanom čipkom. Objavljeno: 6.1.2018. Autorica: Emina Baričević. Facebook. EB Čunčana čipka i soutache nakit (preuzeto 16.9.2019.).

O pojavi čunčane čipke, odnosno tatinga, u zapadnoj Europi, naišla sam na dva izvora: jedan kaže da se prvi put javlja u 17. stoljeću u Italiji (usp. Cipurić 2018.), a drugi da je u Europu ušla na prijelazu iz 17. u 18. stoljeće i to u Francuskoj (Il chacchierino: Storia di un pizzo...). Ispočetka su ju izrađivale plemkinje, te je to bio način rasonode, no vrlo brzo čunčana čipka postaje nova moda, te se počinje aplicirati na odjeću, na ovratnike, posteljinu, ručnike i stolnjake, te vrhunac svoje popularnosti dostiže stoljeće kasnije, u Viktorijanskom dobu, kada se proširila čitavom Europom (ibid.). Krajem 19. i početkom 20. stoljeća, njezina popularnost pada, pa se tako, primjerice u Italiji, u tom periodu izrađivala u samostanima. Ponovno oživljavanje doživjela je nakratko u periodu između dva svjetska rata kao ukras na posteljini i ostalim tkaninama, a posebice na onima koje su se koristile za obred vjenčanja. Nakon toga biva opet zaboravljena sve do unazad nekoliko godina kada, zahvaljujući internetu i mogućnosti da svatko može naučiti čunčati sam i u vlastitom domu, u Europi ponovno raste interes za ovu posebnu čipku. Za razliku od njezine upotrebe u prošlosti, danas čunčana čipka ima mnogo širu uporabnu vrijednost kroz izradu nakita. Upravo ta mogućnost i blagodati *world wide weba* doveli su čunčanu čipku sve do Križevaca, gdje je jedna spretna učiteljica savladala tehniku čunčanja uz pomoć video instrukcija. Nakon izraženog interesa sugrađanki za izradu čunčane čipke, organizirane su i prve radionice, koje se do danas održavaju petu godinu zaredom.

6. Pojava čunčane čipke u Križevcima

Čunčana čipka u Križevcima se organizirano izrađuje od 2014. godine, a sve je započelo s jednom znatizeljnom učiteljicom. Emina Baričević sve je češće ime u lokalnim medijima, jer je upravo s njom krenula cijela priča o čunčanoj čipki u Križevcima. Ova učiteljica savjetnica navodi da se je od malena bavila ručnim radom, što je naučila od bake, i da je to ljubav koju pokušava prenijeti i svojim učenicima preko učeničke zadruge, gdje uče razne rukotvorine (E.B. 22.7.2019.). Često traži inspiraciju na internetu, te je pukim slučajem naišla na novu čipku koju nije poznavala: «... heklala sam, i tražila sam neke motive na internetu i naišla sam na čipku za koju nisam uopće znala ni što je ni kakva je čipka, a jako mi se svidjela. Nisam ni znala kak se zove, kak bi tražila uopće...» (ibid.). Za prvu ruku saznala je da se u engleskom jeziku naziva *tattooing*, i taj ju je pojam doveo do videa s uputama kako se izrađuje ta nova čipka. Daljnjim „kopanjem“, kako sama kaže, naučila je da se čipka zove „čipka na čunak“, „uzlana“ ili „čunčana čipka“. Suprug joj je izradio prve čunke od drveta s kojima je počela učiti čunčanje, no nije joj bilo lako pratiti upute na internetu. Sama izrada čunčane čipke nije jednostavna, napominje Baričević, te dodaje:

„... moram priznati da mi je bilo jako teško. Postoji jedna caka koju nisam *skužila* preko videa, kad ti netko baš posebno na to ne ukaže. Postoji rad unaprijed i unatrag. Kad radiš unatrag ne možeš povući i zatvoriti taj rad da završiš, i ja sam to uporno radila kao oni na videu i nikako nisam mogla zatvoriti krug.“ (ibid.)

Pomoć je došla sasvim slučajno. U lokalnom dobrotvornom i kulturnom društvu Lipa, Baričević je vidjela izložene primjerke čunčane čipke, što ju je jako iznenadilo, jer ta vrsta čipke nije baš poznata u našim krajevima. Svi primjerci su rad jedne sugrađanke po imenu Milica Jembrek, koja se čunčanjem bavi od 1980-ih godina. Izrada čunčane čipke i za nju je počela zapravo slučajno, a pri prvim koracima joj je pomogao njemački časopis za modu i ručni rad *Burda*.

„[...] njena šogorica je pronašla taj način izrade čipke i nije mogla to naučiti, pa je dala Milici, koja je bila spretnija. Ona je to naučila, ali radi drugačije [nego ja]. Ona radi samo *unaprijed*... radila je te lančice pa ih je međusobno spajala. To je jednostavniji način izrade, ali je ipak uspjela dobiti motive. Ona to drugačije radi, ali ipak ti znači kad

ti netko pokaže, a i da možeš s nekim o tome porazgovarati, usporediti radove, savjetovati se o debljini konca... Ona mi je dala puno savjeta“ (ibid.).

Baričević je počela čunčati 2009. godine, a ova se „slučajna priča“ počela razvijati 2013. godine nakon posjeta Međunarodnoj izložbi čipke u Lepoglavi, gdje se povezala s mnogim hrvatskim i inozemnim čipkaricama, ali i stručnjacima⁷. Tamo je dobila potvrdu da se uistinu radi o čunčanoj čipki, te mnoštvo informacija i savjeta, a od 2014. godine čunčana čipka ima svoje mjesto na festivalu čipke u Lepoglavi. Te godine tema festivala bila je *Čipka i nakit*, idealna prilika da se predstavi čunčana čipka, koja, kao što sam ranije navela, svoju suvremenu uporabu ima upravo kroz nakit. Tada je Baričević u katalogu festivala navela kako joj je želja da umijeće izrade čunčane čipke prenese na „svoje učenike, mlade i sve zainteresirane“ (Baričević 2014:52). U nastavku ćemo vidjeti da se vrlo brzo skupio dobar broj zainteresiranih građana, odnosno građanki, ali sljedeći korak je bio smisliti na koji način će se te radionice provoditi.

7. Organizirano učenje čunčanja u Križevcima

Nakon prvog sudjelovanja na Festivalu čipke u Lepoglavi 2014. godine, u Križevcima se pročulo o čipki koja je predstavljala grad na tom prestižnom događanju. Grupa žena je kontaktirala Eminu Baričević i pitala može li i njih podučiti izradi čunčane čipke, što je ona sa zadovoljstvom prihvatila. Saznajem da su to žene koje sudjeluju u Dnevnom boravku Crvenog križa u Križevcima, organiziranom druženju za ljude treće životne dobi putem raznih radionica, u sklopu već spomenutog projekta grada «Uključivanje starijeg stanovništva u kulturni život križevačkog kraja». Uprava Crvenog križa nije imala problem s time da se spoji ugodno s korisnim, i na jesen 2014. godine krenuo je prvi tečaj čunčanja (slika 3). Odaziv je velik:

„2014. g. tad smo imali prvi, 2015. smo imali dva, 2016. smo imali dva, i dalje po jedan [tečaj]. Uvijek ima tako 10, 12, do 15, a u jednoj grupi je bilo čak 19 polaznica, ali to je previše, jer se svima morate posvetiti, kao djeci kad uče slova u prvom razredu.“ (E.B. 22.7.2019.)

⁷ Baričević posebno ističe dr.sc. Tihanu Petrović Leš, redovnu profesoricu pri odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, te jednu od osnivačica Međunarodnog festivala čipke u Lepoglavi.

Nakon što se riješilo pitanje prostora, za Baričević se pojavio novi izazov, a to je samo podučavanje. Iako po struci učiteljica, priznaje da se susrela s nekim poteškoćama u početku:

„Prva radionica je najduže trajala jer su žene dugo učile, a i ja sam učila s njima kako da ih naučim. I sa svakom sljedećom radionicom vidim gdje sam možda ja pogriješila, pa da im drugačije pokažem. Tako se i ja učim metodici“ (E.B. 22.7. 2019.).

Na kraju svakog tečaja organizira se izložba radova svih polaznica, koja je ispočetka bila postavljena u Crvenom križu, ili u nekom drugom prostoru u kojem se tečaj održavao kroz godine, ali je vrlo brzo čunčana čipka počela krasiti i neke nove gradske prostore.

Također, u Križevcima ne čunčaju samo odrasli, već i djeca. Radionice su održane u jednom vrtiću gdje su se djeca zabavljala učenjem uzlanja, a jedne godine Baričević je podučavala učenice krojačkog smjera Obrtničke škole, koje su čipke izrađene vlastitim rukama aplicirale na svoje haljine, odnosno, maturalne radove. Do sada se, kaže, mnogo mladih zainteresiralo, a u planu joj je nagodinu i tečaj u osnovnoj školi.

Baričević svoje sugrađane podučava volonterski, jer je ručni rad nešto što zaista voli i u čemu uživa, ali nakon tolikog interesa, priznaje da bi joj bilo drago da Križevci postanu prepoznatljiviji po čunčanoj čipki, a u toj namjeri ima veliku podršku gradskih institucija. «Kad smo imali prvu izložbu radova nakon prve radionice u Crvenom križu, onda je došao bivši gradonačelnik i iskreno se oduševio i dao nam veliku podršku, i onda smo u biti krenuli van», priča mi, te nadodava kako ima jednaku podršku i nakon smjene vlasti, odnosno od sadašnjeg gradonačelnika (slika 4): «ono što mene fascinira i potvrđuje vrijednost čipke je to da ona nema pripadnost. I prošla vlast i ova vlast jednako je oduševljena čipkom. Čipka je baš nešto univerzalno...» (ibid.).

Slika 3 Tečaj čunčanja pod vodstvom Emine Baričević, u prostoru Crvenog Križa u Križevcima. Screenshot iz priloga HRT-a „Učiteljica Emina Baričević održava radionice čunčane čipke“, za emisiju Sjedni, odličan. Objavljeno: 14.12.2017. Facebook. HRT školstvo i znanost. (preuzeto 16.9.2019.).

Slika 4 Emina Baričević i gradonačelnik Mario Rajn na 23. Međunarodnom festivalu čipke u Lepoglavi. Objavljeno: 13.9.2019. Emina Baričević; Nakit od čunčane čipke, čipka, soutache nakit. Tatted lace & jewelry, soutache jewelry. (preuzeto 16.9.2019.).

8. Čunčana čipka u javnosti grada

Da bi grad postao po nečemu poznat, to nešto treba biti uključeno u život grada. U potrazi za prostorom gdje bi se mogla napraviti izložba čipke, Baričević je kontaktirala razne institucije u gradu. Ispočetka je svoj prostor rado ponudila udruga Lipa, no tek izložbom za vrijeme Križevačkog velikog Spravišča se može postići nešto više, budući da se radi o najvećem

i najposjećenijem festivalu u gradu. Nekoliko godina za redom, u vrijeme Spravišča, izložba čunčane čipke može se pogledati u prostoru Turističko-informativnog centra, u samom središtu manifestacije, odmah iza glavne pozornice. Čipka je obješena pribadačama na improvizirani pano tamnoplave boje, pri čemu se čipka bijele boje uistinu ističe. Stotinjak metara dalje uz središnju ulicu postoji i štand s čunčanim nakitom za prodaju, kojeg su izradile polaznice tečaja, zajedno s voditeljicom tečaja, Eminom Baričević.

Zadnje dvije godine i u zimsko vrijeme čunčana čipka krasi ulice grada. Desetak metara od Turističko-informativnog centra, postoji paviljon za kulturno-umjetnička događanja. To je natkrivena otvorena građevina u kojoj se održavaju manji koncerti, kao što je Poohfest, godišnji koncert Križevačkog puhačkog orkestra. Zimi je taj prostor neiskorišten zbog hladnoće, što je bila idealna prilika da ga se ukrasi božićnim kuglicama s čunčanom čipkom. Te kuglice vise sa stropa u samom centru paviljona u različitim dužinama, tako da tvore jednu dinamičnu i zaigranu instalaciju. Čipka je umetnuta u sredinu plastičnih prozirnih kuglica, te na taj način izgledaju kao pahuljice snijega, dok ih plastični omotač ujedno i štiti od hladnoće i vlage.

«Ideja je da je čipka u javnosti, da sudjeluje u životu grada, znači da ako su neka događanja, da i čipka obilježi te događaje. Dapače, gdje god ja nešto predložim, uvijek su otvorena vrata» (E.B. 22.7.2019.), govori mi Baričević dodajući kako je u početku sama sa svojim polaznicama dolazila pokazati čipku i pitati može li se negdje izložiti, dok sad već dobivaju pozive za razne događaje.

Prvi veći projekt uključivanja čunčane čipke u život grada bilo je odijevanje velike pisanice u čipku (slika 5). U središtu grada na Trgu Josipa Jurja Strossmayera već nekoliko godina za redom je postavljena velika pisanica odjevena u čunčanu čipku koju je izradilo 18 čipkarica kroz period od samo mjesec dana. Za mjere i izbor motiva zaslužna je voditeljica Emina Baričević, dok je za izradu potrošeno 1200 metara konca. Cijela ideja došla je od direktorice Turističke zajednice Gjigaš:

„Pa grad je imao to jaje, i ta slika [grada], te boje, imali smo to dugo godina i nije više izgledala tako lijepo. Kontaktirali smo autoricu te slike, ona isprva nije bila za to, ipak je to umjetničko djelo, ali kad je vidjela da ta slika nije više reprezentativna, dopustila je da prefarbamo to jaje [u gradsku prepoznatljivu plavu boju]. I onda smo angažirali

čipkarice koje su išle kroz te tečajeve, Turistička zajednica je nabavila materijal, i one su jednu zimu, pred Uskrs krenule raditi, i ispalo je super“ (O.G. 26.8. 2019.).

Slika 5 Čunčana uskrsna pisanica, postavljena na Trgu Josipa Jurja Strossmayera u središtu Križevaca. Objavljeno: 16.4.2017. Autor: Redakcija portala križevci.info. Križevačka čunčana uskrsna pisanica dominira Strossmayerovim trgom. (preuzeto 16.9.2019.).

Isto tako saznajem da je upravo ona imala važnu ulogu u kreiranju novog suvenira grada (slika 6). Na pitanje kako je došlo do toga da je čunčana čipka u tako kratkom vremenu postala suvenir, Baričević mi odgovara:

„... ja sam u školi uzela papir iz mape... jer u sklopu Spravišća smo u TIC-u imali izložbu, pa sam razmišljala kako možemo tu čipku prezentirati, a da nije na stolu. [...] Ja sam došla s tim u TIC i pitala jel možemo to na izložbi izložiti, i onda su rekli ne na izložbi, nego ćemo to ponuditi kao suvenir“ (E.B. 22.7.2019.).

Budući da je ideja došla od direktorice Gjigaš, isto pitanje sam uputila njoj, koja je dala malo drugačiji odgovor, a ispada da je cijela ideja nastala upravo u Turističkoj zajednici:

„Pa jednostavno, vidjeli smo da dosta žena to radi, da bi bilo zanimljivo probati, mi nismo znali dal će to ići ili neće ići, i dugo smo gruntali kako bi to predstavili na najbolji način, i došli smo do toga da napravimo korice u koje bi se ta čipka stavila i lijevo bi bila priča o tome kako je nastala, na hrvatskom i na engleskom, i onda bi bio potpis čipkarice koja je to radila“ (O.G. 26.8. 2019.).

Slika 6 Križevački suvenir- mapa sa čunčanom čipkom. Objavljeno: 11.11.2016. Autorica: Emina Baričević. Facebook. Visit Križevci. (preuzeto 16.9.2019.).

Iz priloženog se može jedino zaključiti da je potrebna suradnja više strana da bi se nešto napravilo, jer ni pisanice niti suvenira ne bi bilo bez spretnosti i truda čipkarica, ili bez ideja i sredstava Turističke zajednice. Taj novi križevački suvenir izgleda kao mala mapa, nalik na čestitku, a tako je namjerno napravljen da se može staviti u kuvertu i poslati poštom (O.G. 26.8. 2019). S unutarnje strane se nalazi primjerak čunčane čipke te osnovne informacije o čipki, a osobnu notu daje i potpis čipkarice koja je izradila upravo taj primjerak.

S prednje strane se nalazi grb grada te natpis „Čunčana čipka iz Križevaca“. Baričević mi objašnjava kako je pisala zamolbu u Grad kako bi dopustili korištenje grba, jer za proglašavanje nečega suvenirom treba poštivati protokol, a iz Turističke zajednice dobivam sasvim drugačiji odgovor:

„Ne, ne treba nikakvo odobrenje nama, mi smo u tome autonomni [u stvaranju suvenira]. Potpisali smo komisijski ugovor s dobavljačem i to je to. Mi nismo gradska institucija, nego smo ustanova za sebe i imamo tu autonomiju što se tiče suvenira, ali uglavnom radimo na komisiju. Desilo se da odgovora jednima i drugima i tako je počelo. [...] Mi možemo prodavati suvenire samo od ljudi koji imaju registriranu djelatnost, a do sada je samo jedna osoba nešto registrirala [Emina Baričević], tako da, svaki mjesec po jedna ode [čipka-suvenir], ako ne i više“ (ibid.).

Dok Gjigaš tvrdi kako njima nisu potrebne nikakve dozvole, Baričević želi da sve bude po protokolu, te, svjesna „škakljive“ situacije s čunčanom čipkom, nastoji uvijek konzultirati struku. Pri kreiranju suvenira naišli su na problem naziva, te se iz tog razloga obratila profesorici Tihani Petrović Leš:

„...onda sam kontaktirala Tihanu jer su htjeli da piše Križevačka čunčana čipka. Pitala sam nju jel to u redu... mislim ja znam, u stvari, da se to ne može sada zvati Križevačka čipka još,... onda sam dobila od nje potvrdu. Ja sam bila za to da je čunčana čipka iz Križevaca... Sad, a kad postane Križevačka onda ćemo ju zvat Križevačka.“ (E.B. 22.7.2019.)

Priznaje da ne zna koliko će vremena trebati i na koji način čipka može postati križevačka, ali navodi da upravo zbog toga nastoji uvijek kontaktirati struku, te surađuje s etnolozima i KUD-ovima s križevačkog područja. Upravo kroz razgovore s lokalnim stručnjacima je dobila potvrdu da uistinu čunčana čipka nije nikada ovdje postojala, ni u kojem obliku. Iz tog razloga ne možemo govoriti o tradicijskoj vještini izrade čunčane čipke, pa ostaje pitanje legitimnosti suvenira. No, s druge strane njezin cilj nije, i nikada nije bio, nametnuti čunčanu čipku kao simbol grada, kao baštinu ili tradiciju jer ona to nije. Kako sama kaže:

„U početku nije bio plan da će to poprimiti takve okvire. Nisam ja išla s time, e sad će to biti naš brend. Nego to je bila moja ljubav i dogodio se *snowball* efekt. [...] Čipka živi danas i moja intencija je da je to suvremena čipka. Ne stvaramo mi nešto što je bilo... odnosno što nije bilo kod nas» (E.B. 22.7.2019.).

U našem razgovoru, ali i u člancima koje sam pretraživala na temu čunčane čipke u Križevcima, Baričević često koristi sintagme „suvremena čipka“ i „uporabna vrijednost“ želeći naglasiti kako joj nije cilj da čipka stoji u ormaru, već da je vani i da se koristi, a to je postignuto izradom nakita od čunčane čipke. Nakit koji izradi uglavnom je za prodaju, jer kaže, na taj način si pokriva troškove putovanja na izložbe čipke diljem Hrvatske.

„Svugdje idemo o vlastitom trošku. Nisam niti pitala grad, vjerojatno bi grad podržao, ali nekako, ne znam... tak je to ostalo. Onda ako uspijem nešto prodati onda si pokrивam te troškove koje imam, baš da nisam u gubitku. I naravno i konac i sve to što se troši (ibid.).

Iako danas postoje izložbe čipke po cijeloj Hrvatskoj, i dalje ostaje najrelevantnija ona u Lepoglavi, a o tome svjedoči i angažman grada Križevaca da na Festivalu ostavi najbolji dojam:

U Lepoglavi postoji jedna Međunarodna večera gdje onda svatko iz svog kraja donese nešto za tu večeru, i tu mi je onda grad sponzor već nekoliko godina. Sponzorira mi čokoladu, sir, vino... tu mi uskoče jer je to naravno promoviranje grada (ibid.).

Baričević, svjesna da se ne radi o tradiciji, o čunčanoj čipki govori kao o *priči*. Za nju je to jedna prekrasna čipka koja joj se svidjela, te jedna prekrasna priča koja se zakotrljala do nezamislivih razmjera, ali je neupitno da je ta priča postala sredstvo identificiranja grada, što ću pokušati dokazati kasnije u radu analizom medijskih članaka.

9. (Re)kreiranje identiteta mjesta kroz tekstil i čipku: primjeri

O tome kako jedna osoba može utjecati na kreiranje suvenira, a samim time i identiteta jednog mjesta, svjedoči i priča Dorice Jakupić iz Koprivničkog Ivanca, koja je vlastitim naporima uspjela izboriti da se vez Koprivničkog Ivanca uvrsti u registar zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara Republike Hrvatske, i postane suvenirom mjesta. O njezinoj priči je 2004. godine pisala etnologinja Tanja Bukovčan Žufika, smatrajući da su takve inicijative «često nastojanja pojedinaca i rezultat osobnog entuzijazma i zanosa» (Bukovčan Žufika 2004:50). Njezina priča i njezin motiv za pokretanjem inicijative za zaštitu ovog nematerijalnog dobra, počinje u razdoblju nakon Domovinskog rata kada je nastupio val traženja i isticanja vlastitog, nacionalnog identiteta:

„Ovi ljudi koji su bili poslije devedesete, kak je to bilo, kad je svaki svoje korijene tražio (...) i zato što im se to nije dalo pokretati, zato što je to bio veliki posao, zato što je to bio veliki projekt, znači, rađe bi oni to dali Koprivnici, nek to Koprivnica radi“ (D.J., Bukovčan Žufika 2004:51).

Iz citata saznajemo da je postojala skupina ljudi koja je htjela na neki način očuvati vlastitu tradiciju, ali zbog manjka ambicije, te dugog i napornog procesa mnogi odustaju. Upravo zbog tih entuzijastičnih pojedinaca postoje danas mnoga očuvana dobra, pa tako i ivanečki vez. Sredinom 90-ih godina, Jakupić je odlučila kroz radionice prenijeti znanje koje

je naučila od majke i bake, na djecu i mlade u Koprivničkom Ivancu, a radi se o karakterističnom crvenom vezu koji se na taj način izrađuje samo u Ivancu i nekoliko sela u blizini, iako je Jakupić tada tvrdila da se, na primjer, u susjednom selu Kuzmincu izrađuje ipak nešto drugačije: «Da, našla sam neke marame u Kuzmincu, al nisu tak kak naše, isti je materijal, ali su bile duple i onak kak imaju međimurske rijetke rese» (D.J., Bukovčan Žufika 2004:53). Dobila je i „zeleno svjetlo“ od struke, i potvrdu etnologa da se radi o unikatnom načinu vezenja, no koliko dugo on postoji u Ivancu i odakle je došao, ne zna se točno: «[...] koliko god sam razgovarala i sa etnologima, oni vele da je jedinstven u svijetu jer ga nitko nikad nije sreo, otkud je došao, to ne znam... ne znamo otkud je to» (ibid.). Bukovčan Žufika donosi pretpostavku o podrijetlu ovog veza, a najvjerojatnije se radi o «unosu motiva i načina veza stanovništva iz južnih dijelova današnje Mađarske koji su bježali pred Turcima za vrijeme Mohačke bitke 1526. godine», ili su ga donijeli Bunjevci koje je zagrebački biskup poslao da obrađuju crkvenu zemlju kod Koprivničkog Ivanca (Bukovčan Žufika 2004:57). Ali isto tako dodaje da je «povijesno nemoguće i znanstveno neopravdano» tražiti kulturno-povijesne veze i na taj način dokazivati što je specifično za neko područje (ibid.). Vještine i znanja su se prenosile ne samo vremenski, s koljena na koljeno, kako se u ranijim danima Hrvatske etnologije često znalo reći, već i prostorno, migracijama ili nekim drugim načinima. O tome svjedoči sunčana čipka iz Sikirevaca, koja, prema etnologu Zvonimiru Toldiju, nema svoju autohtonost u Sikirevcima, već je došla krajem 19. i početkom 20. stoljeća sa španjolskog otočja Tenerife, ili čak iz Paragvaja (Vlašić 2017). Tijekom vremena ta paragvajska ili tenerifska čipka je postala Sikirevačka, no u kojem se to trenutku dogodilo, te koliko godina treba proći da bi se nešto smatralo baštinom, ne može se znati. Ta čipka bi možda sad bila već i zaboravljena da desetak entuzijasta nije 2008. godine osnovalo udrugu Sikirevački motivi, a od 2017. i Izložbu čipke, na kojoj gostuju izrađivači čipke iz cijele Hrvatske pa i inozemstva. Na taj način je mali broj ljudi svojim naporima revitalizirao izradu sunčane čipke, ali i doprinio izgradnji identiteta općine kao čipkarskoga središta, a time i razvoju turizma u ovom malom slavonskom mjestu.

Sljedeći primjer je lepoglavska čipka koja se ovako kako se radi danas, nije izrađivala u 19. stoljeću. Način izrade pomoću batića je ostao isti, ali su promijenjeni motivi. Ovdje se radi o inicijativi ustanova i škola, u kojima su se svojim radom istaknule Zlata Šufflay i Danica Brössler. Šufflay je zaslužna za organizirano učenje izrade čipke na batiće, dok je Brössler zaslužna za oblikovanje čipke koja danas nosi ime Lepoglavska, a kao uzor je koristila «*Brüssler Duchesse*, čipku popularnu u Europi u drugoj polovici 19. stoljeća» (Petrović Leš 2017). Lepoglavsko čipkarstvo je postalo tradicija, ali i preuzelo ulogu u oblikovanju identiteta

grada Lepoglave, posebice nakon pokretanja Međunarodnog festivala čipke 1997. godine. Škrbić Alempijević piše da se u ovom slučaju radi o «preoznačavanju grada», jer je Lepoglava diljem regije bila sinonim za kaznionicu, a 2009. su rezultati ankete provedene tijekom festivala, pokazali da se «čipka profilira u dominantan simbolički marker grada», naročito za vrijeme trajanja festivala (Škrbić Alempijević 2012:109-110).

10. Prihvaćenost čunčane čipke u Križevcima

U slobodnom razgovoru sa sumještanima primijetila sam da čunčana čipka još uvijek nije nešto s čim ljudi povezuju Križevce. Mnogi od njih nisu nikada ni čuli za nju, među kojima su jedan konobar i jedan taksist izjavili da nisu primijetili niti čunčanu pisanicu koja tjednima stoji u centru grada za vrijeme Uskrsa, dok je drugi ispitan konobar na spomen pisanice rekao da je vidio, ali da nema pojma kakva je to čipka i kakve veze ona ima s Križevcima. S druge strane medicinska sestra iz Križevaca je oduševljeno rekla kako zna za čipku, jer je njezina kćer završila tečaj čunčanja, a jedna domaćica je upoznata sa svime jer je vidjela čunčanu čipku na Spravišću, i kasnije na nekim izložbama, ali i na internetu. Zasada se čipka povezuje s Križevcima najčešće unutar jednog kruga ljudi koji su na neki način uključeni u tu priču, bilo da poznaju nekoga tko je pohodio tečaj, ili se bave kulturnim djelatnostima, no Baričević kaže kako joj prilaze ljudi na gostovanjima u drugim gradovima:

„Mislim još i danas puno ljudi ima koji ne znaju što je čunčana čipka...Ali sad u zadnje vrijeme mi puno ljudi dolazi «aaa, vi ste iz Križevaca» kad vide natpis *čunčana*, jer su vidli na televiziji, na HRT-u, čuli za to. Mislim većina ljudi i dalje ne zna, ali prilaze mi ljudi koji nisu iz Križevaca“ (E.B. 22.7. 2019.).

Iako općoj populaciji još uvijek dosta nepoznata, nema razloga da čunčana čipka jednoga dana ne postane jedan od dominantnih elemenata s kojim će ljudi povezivati Križevce. Za sada je njezin put u usponu a čipka ima i veliku podršku u Gradu, jer već nekoliko godina zaredom upravo ta čipka predstavlja Grad na svim važnijim izložbama čipke u Hrvatskoj, od Lepoglave, Sikirevaca, Ozlja, Bjelovara, pa čak i izvan granica Republike Hrvatske. Čunčana čipka iz Križevaca je imala priliku predstavljati svoj grad čak i u Poljskoj. «Pa to me je Županija zvala, jer su htjeli predstaviti najljepše od županije... bio je Hrvatski dan u Krakowu...», govori mi Baričević ponosna na tu čast dodajući: «Pa da ne bi ispalo da samo Podravinu promoviraju,

sad je došlo do toga da i Križevci imaju nešto vizualno, nešto što se može na lijep način predstaviti.» (E.B. 22.7.2019.).

Naime, bitno je napomenuti da je opće mnijenje⁸ unutar Županije, odnosno u gradu Križevcima takvo da smatraju da su na drugom mjestu. Godinama se više ulagalo u grad Koprivnicu, u njegov razvitak i obnovu, biciklističke staze, turističku i kulturnu ponudu, dok se u Križevce ulagalo daleko manje. Upravo iz tog razloga sam odlučila istražiti na koji način je u medijima prikazan posjet županijske delegacije Krakowu i predstavljanje „najboljeg“ od Županije.

11. Kako Županija prihvaća čunčanu čipku: analiza članaka o gostovanju u Krakowu

Budući da Križevčani smatraju da su unutar Županije na zadnjem mjestu, i na taj se način identificiraju, posjet Županije Krakowu, u kojem je sudjelovala i čunčana čipka, je ispao odličan događaj za analizu. Pretraživanjem na internetu pod pojmom „čunčana čipka Krakow“ naišla sam na tri internetske stranice koje su pisale o tom događaju: klikaj.hr i drava.info su objavile članak 16.4.2019., te dan kasnije i tz-koprivnicko-krizevacka.hr. Budući da su sve tri stranice više-manje parafraze istog teksta nema potrebe za zasebnom analizom, već je dovoljan opći komentar.

U travnju 2019. godine hrvatski Konzulat u Krakowu je organizirao Dan Republike Hrvatske, povodom proširivanja suradnje i nastavka dobrih odnosa Krakowa i Koprivničko-križevačke županije. Uz delegaciju koju su činili župan, njegov zamjenik i pomoćnica direktora županijske Turističke zajednice, u Poljsku su otputovali izlagači koji su predstavili «nematerijalnu kulturnu baštinu i autohtone proizvode Podravine i Prigorja» (Pisanice od srca i autohtoni proizvodi...2019). Događaj je organiziran u sklopu Uskrsa, te je predstavljen projekt *Pisanica od srca*, kojeg je pokrenula Turistička zajednica Koprivničko-križevačke županije još

⁸ donosim opće mišljenje Križevčana kao osoba „iznutra“. Promatrajući sugrađane kroz dugi niz godina primijetila sam zajednički osjećaj manje vrijednosti u odnosu na Koprivnicu. Komentari kako sve ide u Koprivnicu, pritom misleći na proračun i unaprjeđenje, te kako se osjećaju kao građani drugog reda u vlastitoj Županiji mogu se čuti u društvu, na ulici, a posebice u bolnici. Naime, Križevci nemaju vlastitu bolnicu, pa se građani liječe u Koprivničkoj, gdje vrlo često zaključuju da ih se tretira drugačije samo zato jer nisu Podravci, te da se medicinsko osoblje prema njima odnosi s manje brige i poštovanja. To mišljenje se prenosi u politiku, i viceversa.

2007. godine (ibid.). Radi se o četiri velike pisanice oslikane u maniri naivnog slikarstva, od čega jedna ostaje na poklon Krakowu. Kroz cijeli događaj naglasak je bio na naivnoj umjetnosti iz Hlebina pokraj Koprivnice, a i najveći broj izlagača su bili upravo slikari naive s Koprivničkog područja, te je istaknuto kako je upravo ta izložba izazvala velik interes javnosti.

Slijedi tvrtka Podravka sa svojim proizvodima koja je ujedno i sponzor, dok su ostali izlagači samo spomenuti, pa tako i čunčana čipka, bez objašnjenja što je to i odakle je. Na stranicama drava.info i klikaj.hr, na kojima se nalazi gotovo isti tekst, navedena je čunčana čipka, te posebno Emina i Mile Baričević, dok na stranici turističke zajednice stoji „Čunčana čipka (Emina Baričević)“ iz čega je jasno tko je autorica čipke, ali i dalje bez objašnjenja da je iz Križevaca. Ako promotrimo ostale izlagače navedeni su na sljedeći način: „tradicijsko ukrašavanje uskrasnih pisanica (Josip Cugovčan), didaktičke drvene igračke i kovanje potkovicica (Tihomir Želimorski), slikanje uljanim bojama na staklu (Zlatko Štrfček), Čunčana čipka (Baričević Baričević)...“, primjećujemo da je čipka predstavljena kao proizvod jedne osobe, a ne kao kulturno dobro grada (Pisanica od srca na glavnom trgu... 2019).

S druge strane, položaj čunčane čipke je trenutno takav da ni struka nije sigurna gdje bi ju smjestila u ovoj fazi „postajanja baštinom“⁹. Čipka je veoma mlada, još uvijek prilično nepoznata, a nema niti povijesne veze s gradom. Iako se ta veza svim silama želi dokazati.

Na primjer, u katalogu Četvrte izložbe čipke u Ozlju, 2018. godine, Baričević piše: «Priča o čipki u Križevcima počela se pričati početkom 80-ih godina 20. stoljeća. Najpoznatija verzija priča se od 2014. godine, od kada čipka sudjeluje na Međunarodnom festivalu čipke u Lepoglavi» (Baričević 2018). S obzirom na to da ne postoje nikakvi zapisi o čunčanoj čipki u Križevcima prije 2014., od te godine naovamo odlučila sam istražiti na koji način je čipka predstavljena u medijima.

12. Kronološka analiza lokalnog portala križevci.info na temu čunčane čipke

Za početak sam odlučila analizirati lokalne medije, te kronološki istražiti na koji način se piše o čipki. Kao izvor informacija poslužio mi je nezavisni portal grada Križevaca,

⁹ Na predavljanju čunčane čipke kao suvenira grada 2016. godine, govorilo se o „našoj baštini“ i „našoj tradiciji“. Zato koristim ovu sintagmu „postajanje baštinom“, jer ona to još nije, iako je veoma dobro prihvaćena u Križevcima.

križevci.info, koji donosi vijesti i zanimljivosti isključivo vezane za Križevce i Križevčane. Čunčana čipka na tom portalu prvi put se spominje 20.10.2014. godine, mjesec dana nakon prvog gostovanja čipke na festivalu u Lepoglavi, što je odmah jasno iz naslova: „Čunčana čipka predstavljala Križevce u Lepoglavi“. Istaknuto je kako je sudjelovalo 13 zemalja, a među hrvatskim čipkama se po prvi puta našla i čunčana čipka iz Križevaca, te je navedena i autorica Emina Baričević, a nakon toga slijede osnovne informacije o njoj. Naglašava se kako je festival organiziran pod pokroviteljstvom predsjednika RH, Ministarstva kulture i UNESCO-a, kako bi se istaknula važnost ovog događaja. Zanimljivo je da se ne spominje porijeklo ove nepoznate čipke, već je navedeno samo da se nekada koristila kao obrub na tkaninama, i to na stolnjacima i ovratnicima, te da se Baričević slučajno sreća s čipkom, preko interneta, a svojim savjetima joj je pomogla sugrađanka Milica Jembrek, koja tu vrstu čipke u Križevcima izrađuje više od 30 godina. Tema festivala u Lepoglavi 2014. godine bila je „Čipka i nakit“, te je za potrebe kataloga izložbe i Baričević napisala mali odlomak o čunčanoj čipki. Ovaj članak na križevačkom portalu sadrži 90% istog teksta, kao i članak Emine Baričević u katalogu, a između ostalog u tekstu stoji kako čunčana čipka ima praktičnu primjenu kroz razne komade nakita. Članak završava citatom Emine Baričević: «Želja mi je da umijeće izrade čunčane čipke prenesem na sve zainteresirane kod nas [...], i da Križevci u budućnosti budu prepoznatljivi po čunčanoj čipki. Za to nam samo treba prostor u kojem bi mogla početi čipkarska škola», dajući do znanja da je već u planu organizirano podučavanje čunčanja, odnosno da već postoji velik broj zainteresiranih Križevčana za učenje umijeća izrade ove nove čipke (Čunčana čipka predstavljala Križevce u Lepoglavi. 2014).

Čunčana čipka se slijedeći put spominje na portalu točno godinu dana kasnije 17.9.2015. pod naslovom „Čipka će i ove godine plijeniti ljepotom u Lepoglavi“. Ovog puta naglasak je na samom festivalu, na programu i gostujućim čipkama, na izložbi „Čipka i svjetlost“, koja je poseban projekt Lepoglave i slovenske Idrije, te se ponovno ističe pokroviteljstvo predsjednice Republike Hrvatske. Uz sve izložbe koje se mogu pogledati stoji da je među posebnim gostima i Emina Baričević, čipkarica i nastavnica iz Križevaca, koja izrađuje čunčanu čipku, te je navedeno samo kako se ta vrsta čipke zove u engleskom i francuskom jeziku, te da se izrađuje nizanjem raznolikih čvorića. Spominje se i da je podučavala grupu žena i to u okviru projekta Crvenog križa, koji putem takozvanog Dnevnog boravka želi potaknuti starije osobe da aktivno sudjeluju u životu zajednice, što nam je zapravo potvrda da je Baričević uspjela u svojem naumu da pokrene čipkarsku školu u Križevcima. Da su Križevci polako počeli svojatati čunčanu čipku, može se iščitati iz zadnjeg odlomka gdje se čunčana čipka iz Križevaca pozicionira među

«najljepše primjerke čipki iz Hrvatske» i to uz bok hvarske čipke od agave i primoštenske čipke na iglu (Čipka će i ove godine... 2015).

Polu godine kasnije 13.3.2016., križevci.info je prenio članak u kategoriji *Iz drugih medija*, a radi se o televizijskom prilogu Hrvatske radiotelevizije, pod naslovom „Čunčana čipka, jedinstvena ljepotica iz Križevaca“, autorice Andrijane Gregur. Iako se radi o televizijskom prilogu, portal je prenio samo tekst kojim je video popraćen u originalu. U tekstu se čunčana čipka sada već stavlja uz bok, ni manje ni više, nego uz pašku i lepoglavsku čipku, dvije najpoznatije vrste čipke u Hrvatskoj, a nagoviješta se i treće zaredom sudjelovanje čunčane čipke u Lepoglavi. Dalje u tekstu je jasno da su paška i lepoglavska čipka navedene uz čunčanu, jer se željela naglasiti različitost, budući da se čunčana čipka ne izrađuje niti batićima, niti iglom, već sasvim novim alatom, čuncima. Zanimljivo je kako je sudjelovanje na Međunarodnom festivalu čipke u Lepoglavi postalo sredstvo legitimiranja čipke. Čunčana čipka je sudjelovala dvije godine zaredom, te je na taj način, bez obzira na njezinu još veoma mladu prirodu, barem što se tiče njezine prisutnosti u Križevcima, postala jedan od «hrvatskih unikata» (Gregur 2016). U članku također stoji da je sudjelovanje na festivalu posebno priznanje za nju, te da to «znači da je prihvaćena kao i ostale hrvatske čipke» (ibid.).

Prema tekstu, čunčana čipka je navodno proizašla iz Irske u 18. stoljeću, a u Križevcima se izrađuje od 80-ih godina 20. stoljeća, aludirajući na Milicu Jembrek, koja je prema dosadašnjim saznanjima, prva osoba koja je u Križevima izrađivala ovu vrstu čipke. Novost u ovom članku je to što se po prvi put spominje da čipka originalno nije Hrvatska, a legitimiranje čipke kao Križevačke postignuto je jednom vrlo jednostavnom rečenicom: «Pretpostavlja se da je čunčana čipka [...] irska, ali Prigorke su je toliko zavoljele da je sad sve više njihova» (ibid.).

Iste godine, 28.09.2016., izlazi članak „Križevačka čunčana čipka na 20. međunarodnom festivalu čipke“. Članak je popratio jubilarno izdanje festivala u Lepoglavi, koji se predstavlja kao europsko čipkarsko središte. Te godine tema festivala je bila „Nitima čipke povezani“, a glavna vijest, barem za Križevčane, jest to što su se Križevci smjestili na čipkarsku kartu Hrvatske, uz Čakovec, Sv. Mariju, Sikirevce, Ozalj, Pag, Primošten, Split, Hvar, i naravno, Lepoglavu. Aproprijacija čunčane čipke izražena je u ovom članku na više mjesta: prvi put u naslovu gdje stoji *križevačka* čunčana čipka, što je veoma hrabar izbor riječi, o čemu je bilo govora ranije, a drugi put u rečenici: «*Naša* čunčana čipka najmlađa je među hrvatskim čipkama, ali jednako oduševljava svojom ljepotom i finoćom izrade» (Križevačka

čunčana čipka na 20. međunarodnom... 2016). Dva se problema nalaze u ovoj rečenici, pridjev *naša* i pridjev *hrvatska*. Koliko do sada znamo, čunčana čipka se vjerojatno razvila u Francuskoj, nakon što je došla s jugoistočnog Mediterana u formi knottinga, pa teško možemo tvrditi da se ovdje radi o hrvatskoj čipki, barem zasada. Isto tako je još uvijek diskutabilno nazivati je *križevačkom*, iako se u zadnjih nekoliko godina organizirano izrađuje u tom gradu. S druge strane, već je do ovog trenutka jasno da je grad prihvatio čipku i da u njoj vidi određeni potencijal, pa tako u ovom članku nailazimo na rečenicu: «Nadamo se da će [čunčana čipka] s vremenom postati prepoznatljiv križevački brand» (ibid.).

Dva mjeseca kasnije, točnije, 13.11.2016. križevci.info je popratio predstavljanje čipke kao službenog suvenira, pod naslovom: „Predstavljena čunčana čipka – najnoviji križevački suvenir“. Ovaj tekst od stotinjak riječi, većinom se drži opisnog djela suvenira i izrade čipke, ali se ponovno susrećemo s tvrdnjom da je izrada čipke u Križevcima započela 80-ih godina, te da predstavlja Križevce na Međunarodnom festivalu čipke u Lepoglavi od 2014. godine, što smatram sredstvom kojim se čipki daje značaj i legitimitet. U oči upada podnaslov „Turistički potencijal“, jer ga čunčana čipka uistinu ima, a Križevci žude za nečim svježim. Smatram da su upravo to razlozi zašto se sve odvijalo u tako kratkom roku, točnije u periodu od dvije godine, što se zaista čini mnogo premalo da bi nešto postalo simbol grada, odnosno, suvenir.

Priča o čunčanoj čipki u Križevcima sad se već dobro razvila, ali još mnogi nisu za nju čuli. To se promijenilo kada je u centru grada postavljena velika pisanica odjevena u čipku. Članak „Križevačka čunčana uskrсна pisanica dominira Strossmayerovim trgom“, od 16. 04. 2017., donosi par informacija o tome kako je pisanica nastala. Saznajemo da je ideja došla od direktorice Turističke zajednice, Olinke Gjigaš, koja je zaslužna i za proglašavanje čipke križevačkim suvenirom. U tekstu su još navedena imena svih 18 čipkarica, a iz priloženih fotografija vidimo da je postavljanje čipkane pisanice došao podržati i tadašnji gradonačelnik, Branko Hrg.

Sljedeće 2018. godine, izašla su tek dva članka u kojima se čunčana čipka samo spominje, i to kroz prizmu Dnevnog boravka, a glavna tema su aktivnosti i programi Crvenog križa u Križevcima, te suradnja s gradskom upravom i volonterima. Članak od 13.7.2018. „Volonteri posjetili Gradsku upravu i Crveni križ“ donosi kratku priču o volonterima iz različitih dijelova svijeta, koji su pri posjetu Crvenom križu imali priliku vidjeti kako se radi «križevačka čunčana čipka», a na poklon su dobili komad nakita s uzorkom čipke (Volonteri

posjetili Gradsku upravu... 2018). U ovom slučaju, čunčani nakit ima ulogu suvenira, što samo dokazuje raznovrsnost i svestranost ove čipke.

„Emina Baričević: Da bi čipka dobila naziv križevačka i bila priznata, treba puno godina rada i truda“ je naslov objavljen 28.5.2019. na temu čunčane čipke, i do sada najopširniji članak. Autorica Silvia Novosel dosta oprezno piše o čipki navodeći da:

„Iako čunčanje nije tradicijska vještina koju su njegovale naše prabake i bake, već se o njoj u Križevcima govori unazad nekoliko godina, čunčana se čipka uspjela pozicionirati kao najmlađa hrvatska čipka, uz lepoglavsku, pašku i hvarsku koje su uvrštene na UNESCO-vu listu nematerijalne svjetske baštine. Primjer je to kako se uz dozu znatiželje i puno upornog rada, može stvoriti dobra priča“ (Novosel 2019).

Bez obzira na to što se ne radi o vještini koja se tradicionalno izrađivala na tom području kroz dugi niz godina, čipka je u gradu jako dobro prihvaćena, a javlja se i mogućnost zaštite čipke u suradnji s gradskim vlastima, za što je potrebna «opsežna procedura koju zahtijevaju Ministarstvo kulture i Restauratorski zavod» (ibid.). Članak još jednom rezimira sve što se pisalo u ranijim objavama, od same pojave čunčane čipke u Križevcima zajedno s Milicom Jembrek, do sudjelovanja čipke u životu grada, posebice za vrijeme Uskrsa i Adventa, a završava riječima Emine Baričević: «čipka se svima sviđa, do sada su joj sva vrata bila otvorena pa nema razloga da čunčana čipka uskoro ne postane križevački brend» (ibid.).

13. Zaključak

Prikupljene informacije o pojavi čunčane čipke u Križevcima odgovaraju Hobsbawmovoju *izumljenoj tradiciji*. Postoje dvije vrste izumljenih tradicija: one koje su «izmišljene, konstruirane i formalno utemeljene, te one koje se pojavljuju na manje uočljiv način u nekom kratkom razdoblju (primjerice, unutar nekoliko godina) i uspostavljaju se velikom brzinom» (Hobsbawm 2006:139). Pojava čunčane čipke odgovara drugom tipu izumljene tradicije budući da se od 2014. godine počela organizirano izrađivati, a već 2016. godine je proglašena službenim suvenirom. Takve tradicije uglavnom nastaju kao odgovori na nove situacije, a

njihov cilj je «ponavljanjem usaditi određene vrijednosti i norme ponašanja» (ibid.). Izumljenu tradiciju prema Hobsbawmu također karakterizira pozivanje na prošlost, ali je taj kontinuitet s prošlošću vrlo često umjetan (ibid.). U novinskim člancima, pa i u ostalim pisanim tekstovima kao što su katalogi izložbi na primjer, vrlo često se spominje kako je izrada čunčane čipke u Križevcima započela 1980-ih godina, kada ju je izrađivala Milica Jembrek, a od 2014. godine se organizirano podučava, no ono što ostaje zanimljivo je da je druga sugrađanka, sasvim drugačijim putem naišla na čunčanu čipku i počela ju izrađivati, i tek njezinom inicijativom su pokrenute radionice. Iako su njihovi putevi različiti, u jednom trenutku se se sastali, te je Jembrek nakratko bila mentorica Emini Baričević, i pokazala joj je neke nove načine vezanja čvorića, odnosno način na koji ona radi. Iako se ovdje ne radi o klasičnom prenošenju znanja i vještina s generacije na generaciju, već o nekim novim globalizacijskim procesima i izvorima, kao što su časopisi i internet, bitno je što se s tim znanjem radi u sadašnjosti. Kao primjer ću ponovno spomenuti sikirevačke motive i ivanečki vez, za koje danas vjerojatno ne bi ni znali da nije bilo pojedinaca koji su svoja tradicijska umijeća, ne samo spasili od zaborava, već su doprinijeli i kreiranju prepoznatljivog identiteta svojih krajeva. Jasno, razlika postoji u tome što se u ova dva slučaja radi o vještinama koje se na toj lokaciji izrađuju oko stoljeća, dok se čunčana čipka u Križevcima spominje tek nekoliko godina. Dakle, povijesna veza ne postoji u ovom slučaju, ali zašto zanemariti intenzitet kojim se širi. Do današnjeg dana čunčati je u Križevcima naučilo preko stotinu žena, ali i jedan muškarac, a uz Eminu Baričević još jedna sugrađanka se počela baviti izradom nakita od čunčane čipke. Kristina Kovačić je otvorila svoj obrt za izradu nakita, a kombinira čipku i metal, te kako sama kaže spaja tradicionalno i suvremeno (Kristina Kovačić: Stvorila sam svoj stil..., 2019.). Iz analize članaka s križevačkog portala križevci.info, zaključujem da Križevčani prihvaćaju čunčanu čipku kao svoju, nazivajući ju *tradicijom, našom, križevačkom*, te da im nije bitno što nema povijesne utemeljenosti.

No zašto su Križevci pokraj takve bogate povijesti krenuli u smjeru nove tradicije? U zadnjih nekoliko godina u okolici jačaju festivali koji svojom tematikom i turističkom ponudom privlače daleko veći broj turista, a među njima svakako valja spomenuti Renesansi festival u Koprivnici, Picokijadu u Đurđevcu, Terezijanu u Bjelovaru, te Špancirfest u Varaždinu. Križevačko veliko Spravišće zadnjih godina broji manje posjetitelja nego prije, ali je teško reći na koji način bi se turisti mogli privući, a da se potpuno ne promijeni taj najvažniji događaj u gradu. Dok se ne smisli nešto po tom pitanju, čunčana čipka se upravo pojavila kao sredstvo za osvježavanje identiteta. Prvenstveno zato što se o tekstilnom rukotvorstvu u Križevcima jako

malo zna, a pri tome nema ni zapisa o čipki na ovom području. Uzevši u obzir da je čipkarstvo sve popularnije u Hrvatskoj, što je vidljivo iz niza novih čipkarskih festivala i izložbi u zadnjih nekoliko godina, s kojima je Pag krenuo 2009., Ozalj 2014., Primošten 2016., i Sikirevci 2017. godine, smatram da je upravo zbog toga čunčana čipka tako dobro prihvaćena od strane ne samo građana, već i institucija. Emina Baričević je spomenula da postoji mogućnost da se u Križevcima napravi izložba čipke, no nije sigurna koja je procedura, te smatra da se tako nešto treba organizirati u dogovoru s Gradom i ostalim kulturnim institucijama (E.B. 22.7.2019.). Prije svega, institucije su te koje imaju veliku ulogu u oblikovanju nekog kulturnog proizvoda, pri čemu se oni po pravilu «ne smatraju ni estetskim individualnim kreacijama talentiranih stvaratelja, ni izvornim kolektivnim izrazom neke društvene skupine ili naroda, nego proizvodima relativnih vrijednosti i funkcija koje ovise o mnogim promjenjivim faktorima društvene prakse» (Bonifačić 1997:144).

Čunčana čipka se u Hrvatskoj ne izrađuje samo u Križevcima. Ivančica Cipurić iz Krašića, pokraj Trga i Ozlja, inače članica KUD-a «Ključ» iz Trga, također izrađuje čunčanu čipku, te s njom sudjeluje na izložbi u Sikirevcima. Međutim, ta čunčana čipka je predstavljena kao proizvod i vještina pojedinca, koji nema ulogu u predstavljanju mjesta iz kojeg dolazi. Ali zašto se onda ta čipka ne bi zvala Krašićka čunčana čipka, ili Čunčana čipka iz Krašića? Ovdje vidimo važnost konteksta, koji uključuje «agregat faktora koji reguliraju kulturnu djelatnost» na način da odobravaju ili odbacuju neki element, a taj se agregat sastoji od kulturnih organizacija, do muzeja i masovnih medija (Bonifačić 1997:141). U ovom slučaju institucija koja regulira kulturni proizvod je KUD «Ključ» koji nema potrebe za prisvajanjem čunčane čipke, zato što već imaju svoju jedinstvenu vrstu čipke koja se tradicionalno izrađivala na tom području i ima povijesnu povezanost, a radi se o Trškoj jalbi. Dakle, kontekst mora postojati, kako ne bi bilo tko upravljao kulturnim proizvodom nekog mjesta.

Do sada je jasno da u Križevcima postoje intencije više strana, od kojih institucije kao što su Turistička zajednica i Grad, da čipka postane prepoznatljivi proizvod grada i da se zaštiti, te na taj način dobije priznanje nematerijalnog kulturnog dobra, no ono što ostaje nejasno jest na koji način. Primjer dobre prakse iz povijesti možemo potražiti u djelu Danice Brössler, koja je dizajnirala lepoglavsku čipku, a koja se kasnije svojom prepoznatljivošću profilirala u jednu od dominantnih čipaka Hrvatske, a i šire. To je jedan smjer u kojem se može ići do prepoznatljivog proizvoda, a Emina Baričević naglašava kako je, nakon što je potpuno savladala tehniku izrađujući motive s interneta, krenula u vlastitom kreativnom smjeru: «U

zadnjih par godina radim na tome da imam svoje motive. Da i motivi budu autentični, originalni, da nekako imamo svoju priču, da ne bude kopiranje tuđih ideja. Jer mislim da sada nekako imamo svoj put» (E.B. 22.7.2019.). Baričević je, naime, autorica motiva čipke i koordinatorica cijelog procesa „odijevanja“ pisanice u čipku. U slobodno vrijeme izrađuje prava umjetnička djela od komada čunčane čipke koje međusobno spaja u sasvim nove kreacije, a svoju kreativnost i inovativnost izriče i kroz čunčani nakit (slike 7, 8, i 9).

Slika 7 Čunčani cvijet. Objavljeno: 1.7.2018. Autorica: Emina Baričević. Facebook. EB Čunčana čipka i soutache nakit. (preuzeto 16.9.2019.).

Slika 8 „Čipkana naiva“- umjetnički izraz kroz čunčanu čipku. Objavljeno: 7.6.2018. Autorica: Emina Baričević. Emina Baričević; nakit od čunčane čipke, čipka, soutache nakit. Tatted lace & jewelry, soutache jewelry. (preuzeto 16.9.2019.).

Slika 7 Nakit ukrašen čunčanom čipkom. Objavljeno: 15.4.2018. Autorica: Emina Baričević. Facebook. EB Čunčana čipka i soutache nakit. (preuzeto 16.9.2019.)

Budućnost čunčane čipke u Križevcima je neizvjesna, što mi na pitanje smatra li da bi čipka u budućnosti mogla prerasti u nešto puno veće, potvrđuje Gjigaš:

„Pa iskreno ne znam. Tu postoji ta koherentna skupina koja to radi ali svatko ima svoje planove. Za sad je samo jedna osoba nešto registrirala, neki idu u drugom smjeru kreiranja nakita, ali teško je reći. To su privatne inicijative, a mi smo pomogli da to malo promoviramo, ali trebat će vremena. Ovo je vrlo vrlo friško i vidjet ćemo kako će ići dalje“ (O.G. 16.8.2019.).

I za kraj želim se osvrnuti na zanimljiv put čunčane čipke ili *tattinga*, koja je nastala kao obrub na tkaninama na području Mediterana, osamostalila se, raširila se Zapadnom Europom, između dva svjetska rata opet se počela aplicirati na tkaninu u svrhu svadbenih običaja, da bi se u suvremenoj uporabi ponovno odvojila i preuzela glavnu ulogu u obliku naušnica, ogrlica, narukvica i broševa, ali i sudjelovala u kreiranju identiteta jednog malog grada u Sjevernoj Hrvatskoj.

Popis priloga

Slika 1: Drveni čunci na čunčanoj čipki (Old Wooden Tatting Shuttles on Tatted Lace). Objavljeno: 1.5.2014. *Lds lacemaker: The art and story behind LDS lacemaking*. Preuzeto s ldslacemaker.com/2014/05/01/tatting-vs-crochet/comment-page-1/ (Pristup 16.9.2019.)

Slika 2.: Slika napravljena čunčanom čipkom. Objavljeno: 6.1.2018. Autorica: Emina Baričević. *Facebook. EB Čunčana čipka i soutache nakit*; Preuzeto s: <https://www.facebook.com/1541398482787317/photos/a.1914246958835799/1914246232169205/?type=3&theater> (Pristup 16.9.2019.)

Slika 3: Tečaj čunčanja pod vodstvom Emine Baričević, u prostoru Crvenog Križa u Križevcima. *Screenshot iz priloga HRT-a „Učiteljica Emina Baričević održava radionice čunčane čipke“, za emisiju Sjedni, odličan*. Objavljeno: 14.12.2017. *HRT školstvo i znanost*. Preuzeto s: <https://www.facebook.com/indekshtv/videos/1324946597609271/> (Pristup 16.9.2019.)

Slika 4: Emina Baričević i gradonačelnik Mario Rajn na 23. Međunarodnom festivalu čipke u Lepoglavi. Objavljeno: 13.9.2019. *Emina Baričević; Nakit od čunčane čipke, čipka, soutache nakit. Tatted lace & jewelry, soutache jewelry*. Preuzeto s: <http://picdeer.org/eminabaricevic> (Pristup 16.9.2019.)

Slika 5: Čunčana uskrсна pisanica, postavljena na Trgu Josipa Jurja Strossmayera u središtu Križevaca. Objavljeno: 16.4.2017. Autor: Redakcija portala križevci.info. *Križevačka čunčana uskrсна pisanica dominira Strossmayerovim trgom*. Preuzeto s: <https://www.krizevci.info/2017/04/16/krizevacka-cuncana-uskrсна-pisanica-dominira-strossmayerovim-trgom/> (Pristup 16.9.2019.)

Slika 6: Križevački suvenir- mapa s čunčanom čipkom. Objavljeno: 11.11.2016. Autorica: Emina Baričević. *Facebook. Visit Križevci*. Preuzeto s: <https://www.facebook.com/tzkrizevci/photos/a.1016101068463136/1273634959376411/?type=3&theater> (Pristup 16.9.2019.)

Slika 7: Čunčani cvijet. Objavljeno: 1.7.2018. Autorica: Emina Baričević. *Facebook. EB Čunčana čipka i soutache nakit*; Preuzeto s: <https://www.facebook.com/1541398482787317/photos/a.1914246958835799/2001219836805177/?type=3&theater> (Pristup 16.9.2019.)

Slika 8: „Čipkana naiva“- umjetnički izraz kroz čunčanu čipku. Objavljeno: 7.6.2018. Autorica: Emina Baričević. *Emina Baričević; Nakit od čunčane čipke, čipka, soutache nakit. Tatted lace & jewelry, soutache jewelry*. Preuzeto s: http://picdeer.org/media/1796636760583782996_3656073165 (Pristup 16.9.2019.)

Slika 9: Nakit ukrašen čunčanom čipkom. Objavljeno: 15.4.2018. Autorica: Emina Baričević. *Facebook. EB Čunčana čipka i soutache nakit*; Preuzeto s: https://www.facebook.com/pg/E-B-%C4%8Cun%C4%8Dana-%C4%8Dipka-i-soutache-nakit1541398482787317/photos/?ref=page_internal (Pristup 16.9.2019.)

Popis literature

BARIČEVIĆ, Emina. 2014. „Čunčana čipka u Križevcima“. U: *18. međunarodni festival čipke u Lepoglavi. Nakit i čipka*. ur. Tihana Petrović Leš. Lepoglava: Udruga ekomuzeja Lepoglava, 52.

BARIČEVIĆ, Emina. 2015. „Priroda u čunčanim čipkama“. U: *19. međunarodni festival čipke u Lepoglavi. Čipka i priroda*. ur. Tihana Petrović Leš. Lepoglava: Grad Lepoglava, 32-33.

BONIFAČIĆ, Vjera. 1997. „O polisistemske teoriji, folklorizmu i suvremenim pristupima istraživanja tekstila“. *Narodna umjetnost*. 34-2:137- 151.

BUKOVČAN ŽUFIKA, Tanja. 2004. „Baština d.o.o., vuna i nove tradicije: tekstilno rukotvorstvo u Hrvatskoj danas“. *Studia Ethnologica Croatica*. Vol.16. Zagreb, 47- 70.

CIPURIĆ, Ivančica. 2018. „Čunčana čipka“. U: 2. *Izložba čipke Sikirevci*. Sikirevci: Udruga „Sikirevački motivi“.

EARNSHAW, Pat (1984). *A Dictionary of Lace*, Aylesbury: Shire Publications Ltd. 90-91.

HOBBSAWM, Eric. 2006. „Izmišljanje tradicije“. U: *Kultura pamćenja i historija*. Sanja Prlenda i Maja Brkljačić. Zagreb: Golden marketing- Tehnička knjiga. 138- 150.

MATOČEC, Nikolina. 2013. „Križevačko veliko Spravišće kao susret dvaju identiteta- križevačkih purgera i kalničkih šljivara“. *Cris: Časopis Povijesnog društva Križevci*. GOD XV, 1/2013:40-50.

NOVOSEL, Ottone. 2007. „Osvrt na 40. Križevačko spravišće“. *Cris: Časopis Povijesnog društva Križevci*. GOD IX, 1/2007:222-224.

PETROVIĆ LEŠ, Tihana. 2017. „Lepoglavska čipka Danice Brössler- Udruga Ekomuzej Lepoglava“. U: 1. *Izložba čipke Sikirevci*. Sikirevci: Udruga „Sikirevački motivi“.

ŠKRBIĆ ALEMPIJEVIĆ, Nevena. 2012. „Festivali i identiteti. Studija slučaja: Festival dalmatinskih klapa u Omišu“. U: *Grad kakav bi trebao biti. Etnološki i kulturnoantropološki osvrti na festivale*, Petra Kelemen i Nevena Škrbić Alempijević. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 97-184.

ŠKRBIĆ ALEMPIJEVIĆ, Nevena. RUBIĆ, Tihana. 2014. „Subotička Dužijanica: Tvorba tradicije, izvedba sjećanja“. U: *Bunjevci u vremenskom i prostornom kontekstu*. ur. Milana Černelić et.al. Zagreb: FF press, 495- 515.

Popis internetskih izvora

1. GREGUR, A. (13.3.2016.) „Čunčana čipka, jedinstvena ljepotica iz Križevaca“. *Križevci.info - nezavisni portal grada Križevaca*. Preuzeto s <https://www.krizevci.info/2016/03/13/cuncana-cipka-jedinstvena-ljepotica-iz-krizevaca/> (pristup 3.8.2019.)
2. NOVOSEL, S. (28.5.2019.) „Emina Baričević: Da bi čipka dobila naziv križevačka i bila priznata, treba puno godina rada i truda“. *Križevci.info - nezavisni portal grada Križevaca*. Preuzeto s <https://www.krizevci.info/2019/05/28/Emina-baricevic-da-bi-cipka-dobila-naziv-krizevacka-i-bila-priznata-treba-puno-godina-rada-i-truda/> (pristup 4.8.2019.)
3. NOVOSEL, S. (16.8.2019.) „Kristina Kovačić: Stvorila sam svoj stil, spajam čipku i metal“. *Križevci.info - nezavisni portal grada Križevaca*. Preuzeto s <https://www.krizevci.info/2019/08/16/kristina-kovacic-stvorila-sam-svoj-stil-spajam-cipku-i-metal/> (pristup 6.9.2019.)
4. SINANI, A. (13.11.2018.) „Predstavljena čunčana čipka – najnoviji križevački suvenir“. *Križevci.info - nezavisni portal grada Križevaca*. Preuzeto s <https://www.krizevci.info/2016/11/13/predstavljena-cuncana-cipka-najnoviji-krizevacki-suvenir/> (pristup 3.8.2019.)
5. VLAŠIĆ, I. (14.10.2017.) „FOTOGALERIJA: U Sikirevcima otvorena 1. izložba čipke u Slavoniji“. *Brodportal*. Preuzeto s <http://www.brodportal.hr/clanak/fotogalerija:-u-sikirevcima-otvorena--1-izlozba-cipki-u-slavoniji-17332> (pristup 5.9.2019.)
6. „Bilikum“ (n.d.). U: *Hrvatska enciklopedija. Leksikografski zavod Miroslav Krleža*. Preuzeto s <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=7636> (pristup 12.8.2019.)
7. „Čipka će i ove godine plijeniti ljepotom u Lepoglavi“. (17.9.2015.) *Križevci.info - nezavisni portal grada Križevaca*. Preuzeto s <https://www.krizevci.info/2015/09/17/cipka-ce-i-ove-godine-plijeniti-ljepotom-u-lepoglavi/> (pristup 3.8.2019.)
8. „Čokolaterija Hedona d.o.o.“. *Hedona*. Preuzeto s <https://hedona.hr> (pristup 30.8.2019.)
9. „Čunčana čipka predstavljala Križevce u Lepoglavi“. (20.10.2014.) *Križevci.info - nezavisni portal grada Križevaca*. Preuzeto s

- <https://www.krizevci.info/2014/10/20/cuncana-cipka-predstavljala-krizevce-u-lepoglavi/> (pristup 3.8.2019.)
10. „[FOTO] USUSRET USKRSU Pisanica od srca stigla u Krakow, posjetitelji oduševljeni“. (16.4.2019.) *Klikaj.hr*. Preuzeto s <https://www.klikaj.hr/foto-ususret-uskrsu-pisanica-od-srca-stigla-u-krakow-posjetitelji-odusevljeni/> (pristup 12.8.2019.)
 11. *Grad Križevci- Službene web stranice*. Preuzeto s <https://krizevci.hr/> (pristup 14.8.2019.)
 12. *Grad Križevci- Turističke web stranice*. Preuzeto s <https://visitkrizevci.com/> (pristup 14.8.2019.)
 13. „Il chacchierino: Storia di un pizzo da lavorare in leggerezza“. *Gli intrecci di Ivan*. Preuzeto s <https://glintreccidivan.com/2015/02/17/il-chiacchierino-storia-di-un-pizzo-da-lavorare-in-leggerezza/> (pristup 29.7.2019.) – prijevod: Kristina Petrač
 14. „Knotted lace“. *Textile Research Centre. TRC Needles*. Preuzeto s <https://trc-leiden.nl/trc-needles/techniques/lace-making/knotted-lace> (pristup 16.8.2019.)
 15. “Križevačka čunčana čipka na 20. međunarodnom festivalu čipke”. (28.9.2016.) *Križevci.info - nezavisni portal grada Križevaca*. Preuzeto s <https://www.krizevci.info/2016/09/28/krizevacka-cuncana-cipka-na-20-medunarodnom-festivalu-cipke/> (pristup 3.8.2019.)
 16. „Križevačka čunčana uskrsna pisanica dominira Strossmayerovim trgom“. (16.4.2017.) *Križevci.info - nezavisni portal grada Križevaca*. Preuzeto s <https://www.krizevci.info/2017/04/16/krizevacka-cuncana-uskrsna-pisanica-dominira-strossmayerovim-trgom/> (pristup 4.8.2019.)
 17. „Ličnosti: Dragutin Novak“. Preuzeto s https://www.krizevci.eu/hr_HR/kri%20evci/li%20nosti/dragutin+novak/ (pristup 29.8.2019.)
 18. „Pisanica od srca na glavnom trgu u Krakowu“. (17.4.2019.) *Turistička zajednica Koprivničko-križevačka*. Preuzeto s: <http://tz-koprivnicko-krizevacka.hr/pisanica-od-srca-na-glavnom-trgu-u-krakowu/> (pristup 12.8.2019.)
 19. „Pisanice od srca i autohtoni proizvodi Podravine i Prigorja predstavljeni u poljskom Krakówu“. (16.4.2019.) *Drava.info*. Preuzeto s <https://drava.info/2019/04/pisanice-od-srca-krakow/> (pristup 12.8.2019.)
 20. „Tatting“. *Textile Research Centre. TRC Needles*. Preuzeto s <https://trc-leiden.nl/trc-needles/techniques/knotting-and-netting/tatting> (pristup 16.8.2019.)

21. *Turistička zajednica grada Križevaca*. Preuzeto s <https://www.tz-krizevci.hr/> (pristup 14.8.2019.)
22. „Volonteri posjetili Gradsku upravu i Crveni križ“. (13.7.2018.). *Križevci.info* - *nezavisni portal grada Križevaca*. Preuzeto s <https://www.krizevci.info/2018/07/13/volonteri-posjetili-gradsku-upravu-i-crveni-kriz/> (pristup 4.8.2019.)

Popis kazivača

Emina Baričević – 22.7. 2019. – učiteljica; začetnica i voditeljica besplatnih tečajeva čunčanja; vlasnica domaće radinosti koja proizvodi križevački suvenir: čunčanu čipku.

Olinka Gjigaš – 16.8.2019. - direktorica Turističke zajednice grada Križevaca; doprinijela promicanju čunčane čipke u Križevcima.

U POTRAZI ZA NOVIM IDENTITETOM: ČUNČANA ČIPKA U KRIŽEVCIMA

Sažetak

U Hrvatskoj zadnjih dvadesetak godina raste interes za tekstilno rukotvorstvo, posebice za čipkarstvo, a revitalizacija tih umijeća nerijetko doprinosi razvijanju prepoznatljivog identiteta mjesta u kojem se izrađuje. Ovaj diplomski rad istražuje pojavu čunčane čipke u Križevcima, te njezinu ulogu u kreiranju novog identiteta grada. Istraživanje se sastojalo od intervjua s voditeljicom tečajeva čunčanja, Eminom Baričević, i direktoricom Turističke zajednice grada Križevaca, Olinkom Gjigaš, te od analize internetskih članaka lokalnog portala krizevci.info na temu čunčane čipke. Budući da se ne radi o tradicijskom umijeću grada Križevaca i okolice, već o načinu izrade čipke koji je nastao na Mediteranu, nekoliko stoljeća kasnije ušao u Križevce putem interneta, i u samo dvije godine postao suvenirom grada, zaključak odgovara izmišljenoj tradiciji Erica Hobsbawma. Polisistemska teorija je poslužila kao objašnjenje kako i zašto nastaje kulturni proizvod, te zašto izmišljena tradicija može biti sasvim legitimna.

Ključne riječi: čunčana čipka, identitet, izmišljanje tradicije, Križevci,

IN SEARCH FOR A NEW IDENTITY: TATTING LACE IN KRIŽEVCI

Summary

For the last two decades Croatia has seen an increased interest in traditional crafts, specifically in lacemaking and the revitalization of those skills often results in creating recognizable identity of the place where it is being made. This thesis explores the appearance of tatting lace in Križevci and its role in creating a new identity of the city. The research consists of an interview with Emina Baričević, tatting course leader and Olinka Gjigaš, director of the Tourist Board of Križevci and features analysis of on-line articles concerning tatting lace published on the local portal krizevci.info. Given that tatting is not a traditional art of Križevci and its surroundings but rather the way of lacemaking that originated in the Mediterranean that found its way to Križevci via internet few centuries later and, in just two years, became a city souvenir, the conclusion responds to Eric Hobsbawm's invented tradition. The polysystem theory helped to explain how and why cultural products emerge and why invented tradition can be completely legit.

Key words: tatted lace, identity, invented tradition, Križevci